

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยยังประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจ ความยากจน และความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงกำหนดนโยบายของประเทศที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่ได้มีแผนพัฒนาประเทศที่มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับชีวิตคนส่วนใหญ่ของประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อบริโภคอย่างพอเพียงในชุมชนควบคู่กับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด องค์ความรู้ เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาทักษะอาชีพของกลุ่มต่างๆ ให้สอดคล้องกับศักยภาพและความหลากหลายของชุมชน (โครงการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2552) พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2548 เป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการและการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนมิเพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป โดยวิสาหกิจชุมชนจะเน้นวิธีการคิดและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้สามารถจัดการตนเองชุมชนและทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชน เมื่อสังคมมีฐานเศรษฐกิจมั่นคงก็จะเกิดความเข้มแข็ง ทำให้เศรษฐกิจในระดับรากแก้วซึ่งเป็นรากฐานใหญ่ของประเทศมีความมั่นคง เมื่อระบบเศรษฐกิจดี เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะดีไปด้วย (กรมส่งเสริมการเกษตร 2552:2-4)

จังหวัดยโสธรมีวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการอนุมัติจดทะเบียนจำนวน 1,168 กลุ่ม (สำนักงานเกษตรจังหวัดยโสธร, 2557:2) เป็นวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้าจำนวน 295 แห่งคิดเป็นร้อยละ 22.4 ของวิสาหกิจชุมชนทั้งหมดที่ยื่นขอจดทะเบียนและได้รับการอนุมัติของจังหวัดยโสธร การผลิตผ้าทอ/เสื้อผ้าของวิสาหกิจชุมชนมีทั้งการทอผ้าไหม ทอผ้าฝ้าย การย้อมสีมีทั้งย้อมสีธรรมชาติและย้อมสีเคมี นอกจากนั้นวิสาหกิจชุมชนยังมีการตัดเย็บเสื้อผ้าเป็นชุด กระเป๋า การเย็บหมอน โดยเฉพาะหมอนชนิดนั้นจังหวัดยโสธรเป็นจังหวัดหนึ่งที่สนับสนุนให้ประชากรท้องถิ่นผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าจิดและผลิตภัณฑ์อื่นๆจำหน่ายด้วยและในการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนได้กำหนดให้วิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนแล้วต้องเข้าสู่การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้ตนเองและเป็นเครื่องมือหลักให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้เข้าไปปรับทรบศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการอย่างเหมาะสม การสรุปศักยภาพวิสาหกิจชุมชนโดยรวมจะดำเนินการโดยนำข้อมูลจากตารางสรุปผลการประเมินที่ได้จากการสอบถามและเก็บข้อมูลตามแบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนมาแทนค่าด้วยคะแนน 3 ระดับ คือ ระดับดี ระดับปานกลาง และระดับต้องปรับปรุง เปรียบเทียบกับช่วงคะแนนของแต่ละระดับ จะทราบว่าวิสาหกิจชุมชนนั้นๆมีศักยภาพอยู่ในระดับดี ปานกลาง หรือต้องปรับปรุง (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2555:1-4)

สำนักงานเกษตรจังหวัดยโสธรและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยการอบรมให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน สนับสนุนด้านการตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชนและจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด และจากรายงานการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดยโสธร ครั้งที่ 2/2557 มีข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนว่าควรส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้มีการพัฒนาทั้งในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารทุนและทรัพยากร การจัดกระบวนการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ การพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกและองค์กร การจัดสรรและกระจายผลประโยชน์แก่สมาชิกและให้ความสำคัญกับเป้าหมายคือวิสาหกิจชุมชนที่มีผลประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุง เพื่อพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนให้เป็นกลุ่มระดับดี (สำนักงานเกษตรจังหวัดยโสธร, 2557:3)

ผู้วิจัยทำงานด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งจากประสบการณ์ทำงานพบว่าวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตผ้าทอ/เสื้อผ้าของจังหวัดยโสธรมีเป็นจำนวนมาก คือ 295 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22.4 ของวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการอนุมัติจดทะเบียน ซึ่งตั้งแต่เริ่มดำเนินการยังไม่มีกรรวบรวมข้อมูลสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนไว้อย่างเป็นระบบ เพียงแต่ทราบข้อมูลการ

จดทะเบียน จำนวนสมาชิกและกิจกรรมที่ดำเนินการ และในการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด ครั้งที่ 2/2557 คณะกรรมการได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนว่าควรพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่มีผลการประเมินศักยภาพระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุงให้พัฒนาเป็นระดับดี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้าจังหวัดยโสธรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดยโสธรต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า ในจังหวัดยโสธร
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคม เศรษฐกิจของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า ในจังหวัดยโสธร
- 2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า ในจังหวัดยโสธร เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า ในจังหวัดยโสธร
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ เกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า ในจังหวัดยโสธร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และวัตถุประสงค์การวิจัยการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้าในจังหวัดยโสธร สามารถนำมากำหนดเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

3.1 ข้อมูลพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชนผลิตผ้าทอ/เสื้อผ้า ได้แก่ การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า ระยะเวลาที่ดำเนินกิจกรรมผลิตผ้าทอ/เสื้อผ้า จำนวนสมาชิก กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิต แหล่งที่มาของเงินทุนในการดำเนินกิจกรรม การระดมหุ้นในกลุ่ม รายจ่ายในการผลิตผ้าทอ/เสื้อผ้าต่อปี รายได้จากการจำหน่ายผ้าทอ/เสื้อผ้าต่อปี เงินทุนหมุนเวียน หนี้สิน และการจัดสรรผลประโยชน์แบ่งปันผลกำไร

3.2 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงาน การบริหารจัดการคณะกรรมการ

การบริหารจัดการสมาชิก การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การประเมินผล และการรวมตัวเป็นเครือข่าย ด้านการผลิตประกอบด้วย กระบวนการผลิต และการจัดการผลผลิต ด้านการตลาดประกอบด้วย การตลาด การจดสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า การส่งเสริมการตลาดและการได้รับมาตรฐานรับรอง และด้านการเงินประกอบด้วย การระดมทุน ระบบบัญชีการเงินและการวางแผนการเงิน

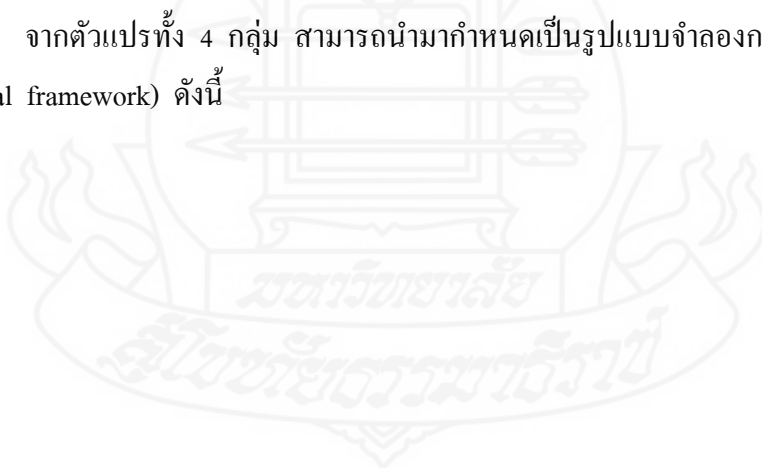
3.3 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพสังคมของคณะกรรมการ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกของสถาบันเกษตรกร การฝึกอบรมหรือดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

3.4 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางเศรษฐกิจของคณะกรรมการ ได้แก่ อาชีพหลัก จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้ครัวเรือนต่อปี การถือครองที่ดิน หนี้สินภาคเกษตร แหล่งหนี้สิน

3.5 ความคิดเห็นของคณะกรรมการต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การบริหารองค์กร การวางแผนการดำเนินงาน การบริหารจัดการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิก การจัดการสินค้า กระบวนการผลิต

3.6 ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

จากตัวแปรทั้ง 4 กลุ่ม สามารถนำมากำหนดเป็นรูปแบบจำลองกรอบแนวคิดการวิจัย (conceptual framework) ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชน

- การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า
- ระยะเวลาที่ดำเนินกิจกรรมผลิตผ้าทอ/เสื้อผ้า
- จำนวนสมาชิก
- กิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ
- ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิต
- แหล่งที่มาของเงินทุนในการดำเนินกิจกรรม
- การระดมหุ้นในกลุ่ม
- รายจ่ายในการผลิตผ้าทอ/เสื้อผ้าต่อปี
- รายได้จากการจำหน่ายผ้าทอ/เสื้อผ้าต่อปี
- เงินทุนหมุนเวียน
- หนี้สิน
- การจัดสรรผลประโยชน์แบ่งปันผลกำไร

สถานภาพทางสังคมของกรรมการวิสาหกิจชุมชน

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร
- การฝึกอบรม/ดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

สถานภาพทางเศรษฐกิจของกรรมการวิสาหกิจชุมชน

- อาชีพหลัก
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- จำนวนแรงงานในครัวเรือน
- รายได้ต่อครัวเรือน
- การถือครองที่ดิน
- หนี้สินภาคเกษตร
- แหล่งหนี้สิน

สภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

1. ด้านการบริหารจัดการ

- 1.1 การวางแผนดำเนินงาน
- 1.2 การบริหารจัดการคณะกรรมการ
- 1.3 การบริหารจัดการสมาชิก
- 1.4 การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร
- 1.5 การประเมินผล
- 1.6 การรวมตัวเป็นเครือข่าย

2. ด้านการผลิต

- 2.1 กระบวนการผลิต
- 2.2 การจัดการผลผลิต

3. ด้านการตลาด

- 3.1 การตลาด
- 3.2 การจดสิทธิบัตร
- 3.3 เครื่องหมายการค้า
- 3.4 การส่งเสริมการตลาด
- 3.5 การได้รับการรับรองมาตรฐาน

4. ด้านการเงิน

- 4.1 การระดมทุน
- 4.2 ระบบบัญชีการเงิน
- 4.3 การวางแผนการเงิน

ความคิดเห็นของคณะกรรมการต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

- การบริหารองค์กร
- การวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม
- การบริหารการตลาด
- การจัดการความรู้ ข้อมูลข่าวสาร
- การบริหารสมาชิกกลุ่ม
- การจัดการสินค้า
- กระบวนการผลิต

ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้าในจังหวัดยโสธร ซึ่งได้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 และผ่านการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนระดับดีซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่อเนื่อง มีการรวมกลุ่มกันชัดเจน มีผลการดำเนินงานดี เป็นที่รู้จักและยอมรับในระดับจังหวัดว่ามีสภาพการดำเนินงานดี เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่มีผลการประเมินศักยภาพในระดับปานกลางและระดับต้องปรับปรุงให้พัฒนาเป็นระดับดีของจังหวัดยโสธร จำนวนทั้งสิ้น 79 กลุ่ม มีคณะกรรมการรวมกันทั้งสิ้นจำนวน 395 คน

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 วิสาหกิจชุมชน หมายถึง วิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ในมาตรา 3 ซึ่งหมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกาศกำหนด

5.2 วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า หมายถึง วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดยโสธร ที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนประเภทกิจกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า

5.3 กรรมการกลุ่ม หมายถึง คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนผลิตผ้าทอ/เสื้อผ้า จังหวัดยโสธร ประกอบด้วยตำแหน่งประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์

5.4 การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินงานในด้านต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

5.4.1 ด้านการบริหาร ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การจัดการ คณะกรรมการ การจัดการสมาชิก การจัดสรรผลประโยชน์ การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร และการประเมินผล

5.4.2 ด้านการผลิต ได้แก่ กระบวนการผลิต และการจัดการผลผลิต

5.4.3 ด้านการตลาด ได้แก่ การตลาด และการส่งเสริมการตลาด

5.4.4 ด้านการเงิน ได้แก่ การระดมทุน และระบบบัญชีการเงิน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 วิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมผลิตผ้าทอ/เสื้อผ้า จะได้ทราบถึง สถานการณ์กลุ่ม การดำเนินงาน และสะท้อนให้เห็นผลในการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำไปพัฒนากลุ่มอื่นต่อไป

6.2 สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยโสธรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผลิตผ้าทอ/เสื้อผ้าใน จังหวัดชัยโสธรและจังหวัดอื่นๆต่อไป

6.3 กรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยซึ่งเป็น ข้อมูลของวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านการประเมินศักยภาพระดับดีไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางและระดับปรับปรุงต่อไป

